
ЗНАЧЕННЯ ІНСТИТУТУ ПАРЛАМЕНТУ В ПРОЦЕСІ РОЗБУДОВИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

УДК 328.3

Ломжець Ю. В. (Lomzhets Y. V.)

Національний університет кораблебудування ім. адмірала С.О. Макарова

Розглядається природа, функціональні особливості парламентаризму як соціально-політичного інституту, аналізуються основні напрямки діяльності парламенту шляхом аналізу його функцій і структурних елементів. Даний аналіз проводиться через призму теорії влади. Особлива увага приділяється структурі і функціям парламенту.

Ключові слова: парламентаризм, парламент, розподіл влади, форма правління, партія, фракція.

Value Institute of parliament in the democratic state. In given article is considered nature, functional particularities of parliamentarianism yak social-political institute, are analyzed main trends to activity of the parliament, by analysis his function and structured element. This analysis is conducted through prism of the theories authorities. Emphases is spared structure and function of the parliament.

Key words: parliamentarism, parliament, separation of powers, polity, party, fraction.

Парламент – це виборний колегіальний орган, який має переважні права у сфері законотворчості. Завдяки парламенту у країні створюються, розвиваються і зберігаються демократичні форми правління. Саме слово "парламент" походить від французького "parler" – говорити, що підкреслює сутнісне призначення парламентської діяльності: парламент – це не просто державний орган, що "робить закони", не "законодавче відомство", а широкий, представницький форум, де народні обранці шляхом дебатів і обговорень виробляють відповідальну інтересам держави політику й на її основі визначають архітектоніку законів, вишиковують систему законодавства [5, 133].

Парламенти є центром ідеологічної сфери, ареною для постійних дебатів щодо суспільно-політичного устрою держави, на якій партійні лідери та

суспільні діячі мають можливість постійно переконувати виборців у необхідності змін у відповідності до своїх програм, щоб в результаті демократичної боротьби отримати владу із рук народу.

У цьому плані діяльність Верховної Ради України дещо відрізняється від діяльності парламентів країн розвинутої демократії. Якщо в останніх боротьба йде навколо вдосконалення існуючих суспільних відносин, покращення економічного та екологічного стану держави тощо, то у Верховній Раді ідеологічні дебати спрямовані на становлення нових суспільних та владних відносин в умовах широкомасштабних політичних, економічних та соціальних перетворень.

На сучасному етапі розвитку суспільства існує безліч визначень, які відображають сутність парламентаризму, які дозволяють виділити принципи парламентаризму, серед яких важливими є: вираження й захист інтересів всіх соціальних груп населення; пріоритет законодавчих органів влади перед іншими; підпорядкованість і підконтрольність парламенту народу; взаємодію парламенту з іншими органами державної влади.

У сучасній політичній науці виділяється два основних підходи в трактуванні феномену парламентаризму. Перший підхід розглядає парламентаризм як форму державного правління. У сучасному світі прийнято розрізняти монархічну й республіканську форми правління. Парламенти існували й існують при різних формах правління. Парламентаризм можна тлумачити як спосіб організації державної влади в рамках тої або іншої форми правління, але не як самостійну форму правління.

Другий підхід орієнтований на політологічний аналіз і припускає трактування державної влади, що базується на поділі влади, множинності інтересів різних соціальних груп громадянського суспільства, політичному плюралізмі [4, 77].

Парламентаризм необхідно розглядати як систему організації державної влади в рамках тої або іншої форми державного правління. Парламентаризм характеризує й організацію громадського життя, й ступінь демократизації суспільства. Отже, про парламентаризм треба говорити лише у зв'язку з

демократичним правлінням, хоча парламент може існувати й в авторитарних режимах.

Тобто, до найважливіших елементів парламентаризму можна віднести дотримання принципу поділу влади; безумовне верховенство права; наявність у суспільстві законодавчої й представницької установи – парламенту; наявність системи політичних партій парламентського типу та реальність демократичного процесу формування парламенту і його публічність.

Україна як демократична держава будує своє суспільне життя на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності, що закріплено в ст. 15 Конституції України. В нашій країні створено всі передумови для існування багатопартійної системи. Відомий вислів про те, що "без політичних партій немає парламентаризму", є правильним у переважній більшості випадків як стосовно того значення, яке відіграють партії на виборах, так і того місця, що його займають політичні партії (через свої парламентські організації, якими є фракції) у діяльності сучасних парламентів.

Парламент є органом влади, що приймає рішення, тому виконує владні функції. Він здійснює вибір альтернатив суспільно-економічного й політичного розвитку суспільства в цілому і його основних підсистемах, їхню структуру, політичне втримування.

У сучасних політичних системах соціально-політичні альтернативи формулюються парламентськими партіями. Виборці віддають свої голоси відповідно до оцінки політичних альтернатив, виражених у їхніх програмах. Підтримка, виявляється саме партіям, частка їхньої участі в парламенті відображає волю виборців, легітимізує стратегію й програму партій, що перемогли на виборах.

Після перемоги на виборах і знаходження парламентської більшості політичних програм партії (партій) трансформується в парламентські рішення. Ця трансформація відбувається в рамках специфічної процедури прийняття рішень. Повсякденне функціонування й реалізація парламентської влади обумовлені цією процедурою, при якій одночасно сполучаються правова,

професійна раціональність і розумність прийнятих рішень, а також вимоги парламентської демократії.

Кінцевим результатом діяльності парламенту є, як правило, створення якої-небудь правової норми – в цьому виражається законодавча функція. Завдяки різним формам джерела права, у рамках процедури прийняття рішень, що відповідає різним вимогам, народжуються ті правові норми, які несуть функцію регуляції поведінки.

Важливою є функція політичного контролю й залучення до відповідальності. У системі поділу влади поряд з наявністю механізмів гальмування й протидії парламент до того ж наділений в одних випадках винятковим (залучення до відповіді президента республіки), в інші – особливими (вираження недовіри уряду), а в третіх – спеціальними (наприклад, позбавлення депутата права на недоторканність, відсторонення від обов'язків, інтерпеляція й т.д.) повноваженнями.

Сучасний парламент – головний форум політичної гласності, її концентрований прояв, тому парламент виконує також функцію забезпечення політичної гласності. Парламент – той інститут, де представники партії, незалежні депутати, уряд, депутати, що пропонують різні альтернативи рішення, парламентські фракції, комісії зобов'язані відкрито заявляти про свої позиції, наміри, професійно, політично аргументуючи й розвиваючи їх. Якщо цього не відбувається, то будь-якого депутата, будь-яку комісію або фракцію (або представника таких), будь-якого члена уряду можна змусити відкрито аргументувати свою позицію [6, 16].

Демократично вибраний парламент, що здійснює свої функції – найважливіший інститут легітимації [1, 3]. Сучасний парламент, як ціле, як організація й система інститутів, здійснює свою легітимаційну функцію за допомогою юридично закріпленого й регульованого функціонування. Парламентська легітимація – це легітимація організації, інституту, а не окремої особи; ця функція належить не депутатові або депутатам, а парламенту в цілому.

Парламент покликаний виступати потужним і надійним інструментом, використовуючи який, суспільство реалізує великомасштабні завдання,

забезпечуючи тим самим його поступальний розвиток, створюючи необхідні основи та гарантії для гідного й благополучного існування громадян. Навряд чи можна переоцінити значення цього інституту, якщо врахувати, що на нього покладає обов'язок направляти рух суспільного організму. Саме він повинен шляхом законотворчості встановлювати та підтримувати в країні необхідний правовий порядок, затверджувати режим законності.

Література:

1. *Бандурка О. М.* Парламентаризм в Україні: становлення і розвиток / О. М. Бандурка, Ю.М. Древаль. – Х., 1999. – 276 с.
2. *Булаков О. Н.* Парламентское право / О. Н. Булаков. – М.: Юриспруденция, 2002. – 128 с.
3. *Денисов В.* Методологія сучасного парламентаризму / В. Денисов В. // Віче. – 2000. – № 9. – С. 3-18.
4. *Журавський В. С.* Основні функції та повноваження українського парламенту / В. С. Журавський // Вісник Київського ун-ту ім. Т. Г. Шевченка (юридичні науки). – 2001. – № 43. – С. 76–80.
5. *Керимов А. Д.* Национальное Собрание Франции: вопросы организации и функционирования / А. Керимов. – М. 1995. – 245 с.
6. *Котелевская И. В.* Современный парламент: парламент как институт государства / П. В. Котелевская // Государство и право. – 1997. – № 3. – С. 15